

SINISTU EZINEAN

iges egin behar

IGARA

Gizonaren beharrik sakonena, absolutu bat sifistea da; eta, era berean, gizonaren ezbeharririk eraman-ezifitezkoena, absoluturik ez sifistea. Nekezago izan gaitzke fedegabe, fededun baiño; nahiz adimentuak hartara bultzatuago, huntara baiño. Ethnologilariek hau ikasi dute mundua aztertuz. Gizona absoluturik gabe bizi ditekeala pentsatzea da-izan alienazio nagusia (absolutu-egarririk gabe batez ere). Gizonaren absolutu-egarria faltsutzat, axalekottzat, edo alienaziotzat salatzea, denik eta faltsukeriarik faltsuena da. Hauxe da XX-gn. mendeko Zientziak erakusten duena. Gizonaren adimentuak, baita hizkuntza-egille denean (eta adimentua hizkuntza egille da errotik), munduari xede eta barne emaille da. Edozer baiño sakonkiago tajutzaille gera, antolatzaile, "estrukturatzaile".

Absoluturik ba ahal dago, ordea? Zein da absolutu hori? Nork bildu du beregan? Integristei hau gaitzi bazaie ere, ez dakigu erantzuten: hori erabakitzea zailla da oso. Nork bere absolutua du funtsean, oharkabean, bihotzaren ondo-ondoan, eta adimentuaz beharbada abilki diximulaturik. Neuk ere ba dut nerea eskierki. Nork bere absolutu bat du nortasunaren eusle eta oiñarri.

Ez ote da egia, ordea, estrukturalistek gaur aste dutenez, danak trukagarri dirala, alkar ordain dezatekela, egin ditzakegun aukera guziak defendigarri dirala hein berberean?

Kondairan zehar bi mogida ageri dira gailen, beti bat eta beti desberdin, eten gabe hasirik eta eten gabe hasi beharrak; eten gabe lillura iturri, eta eten gabe etsipen jatorri. Lehenengo mogidan, olatu berriaren etorreran, fede berri bat agertu ohi da, laister absolutu bihurturik, eta lehenagoko "alienazio"-en kontra gogorki atxaturik; eta bigarren mogidan, olatuaren joatean, fede berria gizonen nagusitu ondoren, alienazio-iturri berritza salatuz, atzeraka hasten da, etsipena ereiñez. "Alienazio" bakoitzari, "Egia" darraikio; baiña "Egia" laister bihurtzen da urrengo maillako "alienazio".

Giza-kondairaren iduririk zorrotzeta, beraz, totemismoa da: fenomenu nagusia ez da klaseen arteko burruka, "totem"-en arteko burruka amaigabea baizik. Leiñu batek bere "totem"-a siñisten du eta hauzokoa gaitzesten; eta alderantziz. Hortatik gerra dator. Belaunek berek "totem" burruka egiten dute: Rodolfo Valentino eta Jonny Halliday kide hutsak dira alde hortatik.

Kondaira, funtsean, azkenik gabeko sasi-absolutuen kondaira da. Erlijioa, jainkogabea itxuraz askotan, absolutuz josia bel, gizadiaren oiñari gisa agertzen da: funtsaren funtsa eta kakoaren kakoa. Erlijioa ez da gizonaren alienazio nagusia: erlijioaren sustraia absolutuaren egarria da, eta absolutu egarririk gabe ez dago gizonik. Gizona ez da "homo oeconomicus" dalako hori: gizonak siñistu egin nahi du, eta askotan ezin du. Alienazioa ekonomia da.

Absolutua, izatez berez, abstraktoa da. Siñistaldietan, hortara (XIXgarren mendean, esate baterako), ideia abstraktoak eta inperioak zabalitzen dira. Siñisten ez dan aldietan, berriz, eta azkeneko absolutua alienazioztat salatzen hasten danean, gizona kerizatu egiten da abstrazioetatik, errazionalismoa zokoratu egiten da, inperioak zaitu eta suntsitu egiten dira. "Komintern"-en heriotza izan da mende huntako gertakaririk garrantziuenetako bat. Mende hunen gizon gailenak Einstein, Sartre eta Levi Strauss baitira, eta hirurak segurantzia abstraktoaren kontra jokatu baitira.

Aipatutako inperio horiek, zer esanik ez, politikazkoak izan ditezke maiz, ideiak instituzioetara igarotzen diralako; baiñan ideiak instituzioen aurretik etorri ohi diran ezker, ideien olatua instituzioena baiña urrutiago joan ohi da. Rousseau'ren ideiak urrunago heldu ziran, Napoleon'en inperioa baiña.

Gaur, beraz, eta nere ustez noski, abstrazio olatu baten bigarren partean gaude: atzerakoan hain zuzen.

Zein izan da gure begien aurrean suntsitzen ari dan abstrazio hori? XIX-garren mendeko positibismoa (mekanizista eta dialektikoa,biak). Positibismo baikor hura funtsean alienazio bat dala gaurko munduan, agertu ala, positibisten arteko zatiketa oso aurreratua dago; eta politikazko erre-bisionismoa (marxismoaren krisisa batez ere) ez gutxiago. Alde huntatik txinazaleek mendebaldeko marxistak errebisionistatzat salatzen dituztelarik, egia baizik ez dute esaten. Errebisionismoek fedearen ahultzea eta suntsitzea neurtu ohi dute maiz.

Absolutu-mezu guziek (eta Rousseau'renak eta Marx'enak oso bereziki) beren ekarria dute: 1789 eta 1917 urte gogoangarriak dira, eta nekez arbuia ditezke. Sasi-absolututasunaz kanpo, ekarria ona da, absolutuak ez baitira sortzen egiaren kontra. Absolutukeriak arbuia razten ditu illaran sasi-absolutu guziak. Baiña "totem"-en indarra absolutukeriak ematen du, ez bere egiak. Ekarrria, horregatik, ukatua izaten da; eta marxistek, esate baterako, ez diote Levi Strauss'i barkatzen Rousseau'rekiko bere errespetua (ikus "Tristes Tropiques", 351).

Jendeak ez du gaur XIX-garren mendeko ideia abstrakto eta baikor haietan siñisten. Hiru puntu aipatuko ditut argigarri:

turismoa

Materialista batek bereala emango luke azalpen ageri bat: "Garraio-bideak aurrera eta zabalduta diralako egiten da gaur turismoa: gaur anitzek du berebil bat, anitzek hillabete bakantza, eta hortatik turismoaren gehitzea".

Egia ote da, ordea? Estrukturalismoaren aurkikunde nagusia hau da hain zuzen: gizarte-gertakarien karkoa ez da gehienetan nabarmen agertzen, eta ez dakit zergatik onartu beharko litzakean azalpen "konziente" hori. Hizkuntza da gizonaren karkoa, gizonaren ezagupide nagusia; eta hizkuntzaren karkoa ohargabea da, inkonziente da hiztunarentzat; logikoa izanagatik ere, hiztunak EZ DAKI zergatik egiten duen hortara. Jendeak turismoa zergatik egiten duen ez jakitea ez da deus, nere ustez. Turismoaren karkoa "garraio-bideen aurrerapena" dala pentsatzea, beraz, azalpen alienatu bat onartzea izango litzake.

Jendea, urte guzian zehar, "confort"-en bila jo-ta-ke lanegin ondoren, jende horrek berak, "confort" hori alienazio-iturri irudituko balitzaio bezela, "confort" hori galdu nahi du. Aberatsek berek (eta

hau gero eta maizago), kanpiñeko denda batean bizi nahi dute hilla-betez, eta ostatuak ez dituzte ikusi ere nahi. "Côte d'Azur"-en fenomeno hau larria omen da ostatuentzako.

Europa'n gaur bakantza-hillabetea amets bat baiño gehiago, eta biziera askoren kako bihurtu da: dirua bakantzetarako gordetzen da, itxaropenak bakantzetan ipintzen dira, erospenak bakantzetarako egiten dira. Zergatik? Urte guzian etxea apaintzen erabilli ondoren (eta Europa'ko hirietan hau da gaur larunbat eta igandetako eginkizun nagusia dudarik gabe), nola ez apaindutako etxe hortan geldituko?

jaioterri-zaletasuna

"Abertzaletasun" hitza jar zitekean lehenengo kolpean; baiña gertatzen dan fenomenua ez da beti politikoa. Jendeak iturrietara jotzen du, "retour aux sources" zabal bat bailego Europa guzian.

Politikan, noski, oso fenomeno nabarmena da hau; eta, hau dala bide, Guy Héraud'ek Baiona'n berriki esan zuena esan genezake: "ethnien zuzpertzeta ez da hasi baizik egin".

Literaturan (Italia'n, esate baterako) gero eta idazle gehiago idazten dute eskualdeetako hizkera bereziaz, hizkuntza ofiziala "akstrakto"-egi eta hotz atxemanik. "Argot" dalakoak geroa eta sarrrera handiagoa du ere bai.

Alemania'n hildo beretik, moda berri bat sortu da: bilkurak saloi dotore, moderno eta kaletarretan egin beharrean, antzifñako basetxeetan eratzten hasiak dira. Gomituak antzifñako jazkeraz jatzten dira; eta basetxea ahalik eta "jatorrenik" apaintzen da: antzifñako tresnak, argizagiak, sutegiak, dana. Jaiak eta gizarte-bilkurak, hortara, abstrakzioetik igesi abiatu dira. Alemania'ko baserri hutsak harrapazka ari omen dira saltzen eta... lehengoratzten!

Zer gertatu da Eskozia'n, politika maillara bihurturik, azkeneko aukeraketan? Azaroaren 5-eko "The Observer"-ek artikulu luze batean argi eta garbi azaldu du: "Winifred Ewing andreak irabazi du deputatu-postua Hamilton'go hirian, Eskozia'ko Abertzale Alderdiaren izenean. Eskozia, halere, ez da ifundik ere atzeratutako herrialde bat: ugarie hartako aurreratuen da aitzitik. Ikustea dauka irakurleak "The Observer"-ek 11-garren horrialdean dakarren kuadroa. Eskozia, soziologiaren aldetik, herri aurreratu bat da; eta Hamilton bera mia-hiria izanik, ez da kapitalismorik gabeko herri bat. Zaha-

rrak nagusitu ote dira ba? Ezta. Azken bost urteetan hauxe izan da Eskoziako Abertzale Alderdiaren aldakuntza:

1962-an 21 alderdi-talde 2.000 lagun

1967-an 323 alderdi-talde 60.000 lagun

3.000% bost urtetan! Eta "The Observer"-ek dionez horietatik hogeitabat millak 23 urte baiño gutxiago dituzte: gazteriak bultzatzen du, beraz, eskoziar abertzaletasuna; eta hau sekulan baiño bortizkiago. Bretaña Nagusia federalismora doa (onenean! Irlanda'ren kasoa ere aipatzen baita hau ikusita...).

ethnologia

Zergatik sortu da gaur Europa'n ethnologiarako joera indartsu bat? Urte hauetako erreboluzio nagusia ethnologiariek ekarri dute, hizkuntzalarien ondotik. Lehenagoko artikulu batzutan azaldu izan dudana bezela, XIX-gn. mendeko ideia-erreboluzio nagusia marxismoa izan zan bezela, XX-gn. mendeko ideia-erreboluzioa estrukturalismoa da.

Zergatik ethnologia indartzen? Zergatik alde hortatik billatu nahi bizi hori? Levi Strauss'en beraren iritzia aipatzea bezelakorik ez dakusat: "Mendebaldeak ethnographilaririk eman badu, damu gaitz batek hautsikiz hartara duelako izan da: gizarte desberdinen irudiak eta bere berea gonbaratzera behartu du damu horrek, huts berberak bihurtuko dizkioten itxaropenean, eta bere akats berberok nola sortu eta nola hazi diran ulertzen lagunduko dutelakoan... Ethnographilaria... damu-ordaiñaren ezagugarria da". ((Tristes Tropiques, 350).

Beti errepika diteke, noski, ethnologilaririk baldin badago, dirua hortarako ematen dalako dala; eta Levi Strauss'ek "Capitain Paul-Lemerle" ontzian Brasil'a joateko aukera izan zuela batez ere. Baiña hori bakarrik ez dago, nere ustez, eta Levi Strauss'ek berak ez du sifnisten. Ez dugu gure munduan sifnisten; eta, egiaren billa, zerbaite-tan sifnistu beharrak eragifnik, beste mundutara jotzen dugu.

Ez dugu sifnisten. Egoki esan du egun hauetan Pierre Henri Simon'ek: "L'ordre humain a perdu l'ordre des valeurs. Celles auxquelles il est attaché —l'argent, la consommation, les loisirs forcés, la bougeotte et la roulette— sont suspectes; celles dont il aurait besoin pour l'ordre et le bonheur —la culture, l'amitié, l'absolu, le

sacré— sont toutes en procès. Le fond du problème est don métaphysique”.

Halaz ere, gizonak errotu egin behar du, itsatsi, absolutu baten bidez sustraitu eta finkatu. Abstrakzioetan pausa ditekeala sifisten ez duen unetik beretik, jaioterrira jotzen du, eta bere maitasunak eta lotkiak lurtean billatzen ditu, gizatasunezko hartu-emanetan, jaiotetxean, “aberri txikian”. Hauxe da, nere ustez, urte hauetako fenomeno askoren kaka.

Hau dala-ta, etsistenzialismoaren garaietan bezela, egiazkotasunaren behar gorria sortzen da (“authenticité” — “inauthenticité” hitzak Sartre'ren izkribuetan hainbat aurki ditezke Levi Strauss'en luman), eta egiazkotasun horren neurriak balio du gizarteei irizteko: ez etsistenzialisten modura, jakiña. (Oso gogoangarria da, gonbarazio baterako, idazkuntzari buruzko faksukeriaz estrukturalistek diotena). Levi Strauss'ek “egiazko”-tzat (“authentique”) dauka herri txikietan egiten dan bizimodua, 500 laguneko herrixka batekoa esate baterako (“un genre de vie perçu à l'origine comme traditionnel et archaïque, qui est avant tout celui des sociétés authentiques”); eta “alegiatzko”-tzat hiri haundietan egiten dana, hiritarrek galdu baitute batez ere hartu-eman zuzenaren ohitura (“des formes d'apparition plus récente, dont le premier type n'est certainement pas absent, mais où des groupes imparfaitement et incomplètement authentiques se trouvent organisés au sein d'un système plus vaste, lui même frappé d'inauthenticité”). (Ikus Levi Strauss, 402-403, “Anthropologie Structurale”).

* * *

Gizonak, hiltz batez, “egiazkotasun” horren billa, herri txikietara jotzen du: jaioterrira, “aberri txikietara”, herri urrun eta ezezagunetara. Fenomenua, hiltz batez, guztiz sakona da estrukturalisten ustez.

Marxistek ere gauza bertsua diotela pentsa ditek hastapenetan. Baiñan hauen ustez urrutira joan nahi hau igarokorra da.

Hortan, beraz, marxistak eta estrukturalistok berriz berezten gera. (Ikus, esate baterako, Charles Parain'en iritzia, “Structuralisme et Marxisme”, 46 gn. horr., “La Pensée”, 1967-ko X-ko zenbakian). Marxistek diotenez egia da gizonok alienaziotik aldegitoko jotzen dugula herrixketara eta giza-multzo txikietara. Baiña marxisten ustez, gure iges egin nahi hori igarokorra da. Egia zaie herri haundietako bizimodua alienatua dagoela:

baña, jakiña, alienazio horrek, beste guziek bezela, kapitalismoan du oiñarria; eta kapitalismoa erauztean, ezabatu egingo da.

Nola siñistuko dugu guk horrelako ametsik? Hirietako bizimodua BEREZ da hotza, inpersonala eta faltsua. Faltukeria hau, "alegiatzokotasun" hau hobe, ez datorkio kapitalismotik, kaletarren arteko hartu-emanen modutik baizik. Mosku'ko jendeak eta Paris'ko jendeak, nik uste, iritzi berbera emango luteke huni buruz. Igarakortasun horren ipuin lasaigarri hortan siñisterik ez dagoela uste dugu. Parain'ek garbiki dio ordea: "L'inauthenticité n'apparaît plus que comme le caractère spécifique d'une forme de société transitoire"...

Gure zibilizazioak ba ditu alde onak eta alde txarrak. Berez eta denetan guztiz ona, egokia, eta aurrerazalea dala esatea ez da xuxena. Onartu ohi diran baloreei buruz aurrera doala bai: teknikari buruz, jakinduriari buruz, aurrera doa; alde hortatik gu aurrerago gera Sakhalin-go ainutarrak baiño. Hortatik ez dator, ordea, berez eta absolutuki aurrerago goazenik iñor baiño

Mendebalde-zalerik porrokatuenek berek aisa onartzen dituzte gure gizartean dauden akats larriak. Baiña guk ez dugu siñisten kapitalismoaren gorabehera huts igarokor bat diranik. Gure baloreen maila ez da ez bakarra, eta ez onena; europatarkeria hortatik begiratu behar dugu gure burua hain burua.

Guzien kaka, azkenean, GIZONARI BURUZKO IDEIA DA. Hortan berezten gera beti.

Gogoz gomendatuko nioke nik irakurleari Gilbert Cesbron'en azken artikulua ("On est toujours l'imbécile de quelqu'un"). Claude Roy'ek esan duenez, "Camus, Simone Weil eta Saint Exupéry, arimaren irakasleen hirutasun santua, zozotasun osoaren nortzea dira". Zergatik hori? Nun dago iritzi kupidagabe horren kaka? Cesbron'ekin erantzungo dut: "gizonari buruz dugun ideia da kaka". Ni Camus-zale naiz, Simone Weil-zale eta Saint Exupéry-zale; eta ba dakit zergatik.

* * *

Eta hunekin hasierako puntura heldu gera. Ez dugu "totem" berbera onartzen, eta gure arbuio hortatik datoz madarikazioak eta eskomikuak. Absolutua nun dagoen ez dakigula aitortzen dugu, eta apostolu eta eliza guziak kontra ditugu.

Egia dugu gidari, ordea, eta gizonari buruzko ideia bat ere bai, egia da. Bien zerbitzutan jokatu nahi dugu zer gerta ere.